

VATTENSAMLING 2012

Möre Hotell i Torsås kommun den 1 juni 2012.

Minnesanteckningar



Moment 6 – Föreläsare Åke Hagström (Havsmiljöinstitutet)

Fungerar lokalt arbete? Många bäckar små gör en stor å.

Minnesanteckningarna nedan är kommentarer och ev. förtydliganden till de illustrerade och informativa Power Point presentationer som Åke H använder sig utav vid sin föreläsning.

Åke H är chef för Havsmiljöinstitutet i Göteborg som med analyser, synteser och information bidrar till att öka förståelsen och medvetenheten kring miljösituationen i havet. Verksamheten är ett samarbete mellan fyra universitet; Umeå universitet, Stockholms universitet, Linnéuniversitetet och Göteborgs universitet. (Hämtat från hemsidan).

En ledande tanke under hela Åke H föreläsning är ”varför det lilla kan kopplas ihop med det stora”.

Åke H ställer en fråga till auditoriet med sin Power Point ”spelar det roll för Östersjön om jag bryr mig om ekosystem-principen (som schematiskt säger att det är lika viktigt med fisk i havet som fisk på tallriken samt en fråga om solidaritet och förståelse mot både folk och få), platspartiklar, bottentråning och översvämning? Utan att ge ett direkt svar kommer nästa utmanande fråga ”varför trålar vi inte älg”? På denna fråga ges tre distinkta svar. Därför att det skulle se illa ut. Därför att det vore fel. Därför att träden är skogens struktur. I skogen så sträcker sig träden nedåt för att få vatten och näringsämnen, men även uppåt och uppåt mot ljuset under sekler.

Svaren kan i sin förlängning kopplas till det som Åke H anger som ekosystemansatsen dvs. har sitt ursprung inom Konventionen om biologisk mångfald. Konventionen har som mål att biologisk mångfald ska bevaras och nyttjas hållbart samt att nyttan av genetiska resurser ska fördelas på ett rättvist sätt. Ekosystemansatsen syftar till att målen inom konventionen ska kunna nås.(sekretariatets anm.)

Självklart trålar vi inte älg, men fisk! Varför accepterar vi det ena, men inte det andra?! Varför är det ena självklart, men inte det andra? Svaret enligt Åke H är att strukturen i havet (dvs. det vi egentligen kan se och uppfatta med våra sinnen) inte är lika tydligt som träden i skogen. Strukturen i havet är alla dess konsumenter på olika nivåer i näringskedjan, där den avgörande faktorn är att det finns fisk i havet. I havet återfinns mikroorganismer som växt- och djurplankton, som äts av mindre fiskar som i sin tur äts av predatorer.

På tre Power Pointpresentationer i rad kan vi läsa texten ”Vi är vår värsta fiende”, där vi enligt Åke H är människan själv. På presentationerna återfinns dels ett svar – ”att agera enligt ekosystem-principen är dels en fråga om solidaritet, dels att förstå” samt en uppmaning om att ”solidaritet skall riktas mot folk och få och framtida generationer”. Uppmaningen leder ju automatiskt till en följdfråga. Vem skall vi vara solidariska mot? Jo, både mot folk och mot det sistnämnda få, som innebär bl.a. alla de mikroorganismer som finns i havet. Åke H uppmaning till oss var och är, hur svårt det än kan te sig, att solidariteten måste vara lika stark både mot folk, få och kommande generationer om ekosystem-principen skall gälla d.v.s. att ”fisken i havet är lika viktig som fisken på tallriken”

Små platspartiklar med en storlek på 0.05 mm är lik de kemiska ämnena utifrån sin toxicitet på den omgivande miljön, men olik desamma genom att de syns för blotta ögat. Plastpartiklarna är egendomliga genom att de börjar fylla upp vår miljö underifrån. De genereras av oss människor som skräp från vägslitage och dagvatten, avlopp och textilier samt från industrier med deras verksamheter och definitivt inte av utomjordningar. Åke H uppmanar deltagarna till att ta bort det ludd som finns i våra tvättmaskiner efter tvätt, så att det inte spolats till reningsverken m.a.o. ”ta rätt på luddet”! Eftersom all plast innehåller plastfibrer och partiklar måste det givetvis tas om hand på ett miljömässigt och korrekt sätt oavsett var plasten återfinns. Även plasten på en badstrand bryts ner där slutprodukten blir plastpartiklar. Med uppmaningen ”håll Sverige rent!”, ”ditt bidrag är värdefullt” och ”ju fortare skräpet kommer bort, ”ju mindre plastpartiklar genereras” ökar solidariteten mot folk och få och framtida generationer enligt ekosystem-principen.

Vad är mycket? Ja vi vet att antalet alger per kbm vatten uppgår till 1 Mst/kbm motsvarande siffra för platspartiklar är 1 kst/kbm. Även om antalet alger är 1000 gånger fler per kbm så är situationen alarmerande genom att de filtrerande organismer som finns i havet tar upp fibrerna samtidigt som de inte kan använda dessa för sin metabolism.

Ekosystem-principen kräver att vi backar ut ur den bild på sidan 12 som visar den unga flickan och ser till helheten samt att ”sjukan” botas bäst med livsstilsförändringar.

Frågan om jag kan äta fisk som fångats med trål i Kattegatt, så är svaret givetvis jakande, MEN man kan inte tråla hela Kattegatt på samma sätt som man inte kan avverka alla träd i Halland. Slutsatsen är att trålning inte får vara kalhuggning. Därför är det trålförbud i Öresund sedan 1932. Det fiskas årligen ca 2500 ton stor torsk, vilket givet upphov till ett lokalt bestånd av torsk i något så när ekologisk balans.

Slutsatsen blir att förvaltning enligt ekosystem-principen inkluderar insikten att ”naturen inte förhandlar”, vilket innebär att om vi inte förvaltar klokt så kommer resurserna att utarmas. Naturen sköter sig alltid bra om vi människor låter bli den.

Åke H visar ett diagram över fångsten av gädda i Östersjön under perioden 1915-1980 samt i Bottenviken, Bottenhavet och Ålands hav under perioden 1990-2010.

Av diagrammet dras slutsatsen att överfiskning av gädda inte förklarar varför fångsterna har minskat och minskar. Det måste finnas andra förklaringsmodeller. Åke H lyfter fram att vattenområdena drastiskt har förändrats och minskat i antal sedan 1800-talet, som försvårat

gäddans lek och därmed reproduktionen genom de åtgärder som vidtagits inom jordbruket. Mannen på sidan 19 i Power Point materialet pekar på sin översvämmade mark, som vållar honom minskad produktion. Hans första tankar går säkert till att snygga upp via urdikning, invallningar mm. för att minska de översvämmade områdena. Detta innebär att ”goda avsikter kan vara fel”. Utifrån gäddans (naturens, ekosystem-principen) horisont är översvänningsmarker betydligt bättre än våtmarker. Översvänningsmarker visar att stora mängder gäddyngel kan produceras. Gäddan visar tydligt ett ”homing” beteende och vandrar tillbaka till sitt yngelområde.

Effekter i ekosystemet sker alltid enligt Åke H i kaskader, där förlusten av en komponent i ett system visar sig på andra oväntade ställen i händelsekedjan. Effekter som studeras kan därför se ut som enbart en ”övergödningseffekt”, men är i själva verket ett resultat av att ekosystemet är kopplat, där effekten av övergödning blir värre, när de stora fiskarna försvinner – torsk – småfisk – kräftdjur.

Vi sammanfattar

- Att följa ekosystem-principen är en fråga om teknik och solidaritet.
- Att vi skyddar maskar och människor, där maskarna skall visas samma solidaritet som kommande generationer av människor.
- Att vi bryr oss om kommande generationer i ett hållbart samhälle.
- Att det ena ekosystemet inte är finare än det andra skogsmiljö – vattenmiljö - jordbruksmiljö.
- Att mänsklig påverkan skapar obalans för såväl stora som små djur.
- Av trädgårdsarbete vet vi att det är ett sisyfos arbete, när man väl har börjat så kan man inte sluta. Detsamma gäller för ett fiskevårdsprojekt som man en gång startat – det går inte att sluta.

Efter Åke H föreläsning lämnar moderator Stellan H ordet fritt för frågor.

Olof J formar vad Åke H sagt under sin föreläsning till att det krävs större grepp av mänskligheten. Det är av de goda exemplen som utvecklingen går framåt. Vilka är då de allra godaste exemplen? Här krävs prioriteringar, men där färdvägen ligger fast. Det är arbetet i de små sammanhangen som ger ett långsiktigt resultat där ett plus ett blir tre. Förbättra bilden av vad som sker i havet. Det är inte särskilt konstigt att fiskarna i havet mår dåligt när hela botten i Kattegatt trålas 2 gånger per år.

Åsa Felix Hjalmarsson reser sig upp och vänder sig direkt till Åke H med frågan ”hur lever Du? På den frågan svarar Åke H att jag åker kollektivtrafik istället för bil, men har eget flygplan. Ur miljösynpunkt är det ointressant med pengar, men desto mer intressant att ställa

sig frågan, hur stort utrymme i energi får jag ha som egen individ? Den ultimata solidariteten innebär att ingen har större rätt att ta för sig på någon annans bekostnad ur energisynpunkt.

Åke H anser att fiskare skall betala för varje tråldrag. Fiskaren har råd att betala detta om det finns fisk i trålen och inte som nu när det fiskas till den sista fenan, vilket är helt oekonomiskt och inte rimligt att samhället skall gå in och betala för den sista kronan. Hur skall då bördorna fördelas? Ja, det är i förlängningen alltid en politisk fråga. Vattendirektivet är väldigt bra och ger riktlinjer. Vi ska ha sjöar som det var förr. Så fort markberedning sker ökar alltid utsläppet av närsalter

Bo Nyman ställer frågan, hur är det egentligen med alla de kemiska preparat som används i villaträdgårdarna och som finns i förråd kontra jordbruksnäringen? Åke H anser att det inte är villaträdgårdarna som står för de stora utsläppen.

Olof J har under sin politiska gärning letat efter en ekonomisk princip på vad som skall göras som slår brett och är lika för alla. Alltför ofta hörs argumentet att ”det är inte rättvist”. Vad som är rättvist är emellertid den grundläggande principen, att den som skitar ner skall alltid betala oavsett om det gäller nationellt eller internationellt.

Olof J för oss tillbaka till 1992, då Italiens dåvarande miljöminister lär ha fällt orden ”jag åker inte till Rio om EU inte inför en CO₂ skatt. Alla kommer aldrig att vara överens och med på båten. Det ser lobbyisterna i alla fall till. Därför är det viktigt att engagera sig lokalt, där politikerna inte begriper ett skit.

Åke H vill att vi deltagare tänker i en solidaritetstrappa, där jag som individ har min familj i första rummet, släkten i andra, lokalsamhället i tredje osv. Solidariteten kommer alltid att vara knuten till den verklighet som vi begriper och spretar alltid iväg med ökad storlek.

Livsmedelsmålen för livsmedelsproduktion i Sverige sattes upp 1994 av dåvarande statsministern Ingvar Carlsson, då Sverige blev medlem i EU.

Maximal dränering genom invallning och grävning av djupa kanaler/diken för maximal livsmedelsproduktion går stick i stäv med ambitionen att kvarhålla vattnet så högt upp i vattensystemet som möjligt, vilket är en förutsättning för bra vatten i sjöar, åar och hav.